

Nenápadný hrdina: farár Alexander Barica

spracované v rámci projektu Nenápadní hrdinovia v zápase s komunizmom

Alexander Barica sa narodil 4. júna 1911 vo Vrútkach, láskavým a pobožným rodičom. Po maturite na gymnáziu v Martine (1931) študoval teológiu v Bratislave a nemeckom Erlangene. Rozhodnutie stať sa evanjelickým farárom výrazne ovplyvnila tragická smrť jeho sestry Olinky, ktorú udupali kone. Keď ho 30. júna 1935 v Košiciach vysvätil biskup Dr. Vladimír P. Čobrda za kňaza, začal vo vtedajšej dobe neľahkú prácu zvestovania evanjelia.

Ako kaplán začína vo Zvolene a krátko v Horných Ozorovciach. Počas 2. svetovej vojny pôsobil vo Vrbom. Po vojne v rokoch 1948 – 1959 slúžil opäť v Horných Ozorovciach. Ako evanjelického farára ho perzekvovala fašistická a neskôr aj komunistická totalita.

Pomoc partizánom

Už na prvom pôsobisku v Horných Ozorovciach čelil pravidelným prehliadkam bytu, falošným obvineniam, odpočúvaniam a vyhľášaniu, no napriek tomu dokázal za dva roky služby postaviť školu a zborový dom. Ludácky režim farára podozrieval z prechovávania „obrazov bývalého režimu ČSR“. Pokutovali ho za šírenie protifašistických názorov. Keď už bol nátlak príliš silný, pomoc mu poskytol jeho priateľ farár Jozef Bučko. Ponúkol mu svoje miesto vo Vrbom, keďže sám odchádzal do cirkevného zboru v Martine. Vo Vrbom farár Barica pracoval s mládežou, učil na gymnáziu v Piešťanoch a napísal knihu pre snúbencov *Svadobný dar*. V Piešťanoch sa podieľal na rekonštrukcii kostola.

Keď Alexander odmietol na začiatku vyučovacej hodiny v meštianskej škole zdraviť deti zdvihnutím ruky „Na stráž“, znemožnili mu výučbu náboženstva. Vo Vrbom na fare ukrýval mnohých prenasledovaných. Bolo to riskantné, zvlášť keď sa niektorí ukrývali na povale v čase, keď si Nemci dolu v byte zriadili operačku pre ranených vojakov. Keď neskôr sovietske nálety bombardovali vo Vrbom školu a faru, brat farár sa stihol zachrániť tak, že sa ukryl do kanála pri ceste. Napriek zložitým okolnostiam pomáhal partizánom: nosil im rukavice, čokoládu alebo ovocie od miestnych obyvateľov. Niekoľkých zajatých partizánov sa mu podarilo vyslobodiť: zaručil sa za nich a takisto aj za pokoj na kopaniciach, hoci tým riskoval bezpečnosť svojej rodiny.

Zatknutý 8. decembra 1959 a odsúdený za trestný čin podvracania republiky na dva a pol roka väzenia a na zákaz duchovnej činnosti na päť rokov

Oslavujem môjho Boha a Pána
za Jeho pomoc a požehnanie,
ktoré som skúsil a zažil po celý môj život
a v práci na Jeho vinici – v cirkvi Kristovej.

Ďakujem Mu za Jeho nekonečnú milosť,
ktorú mi preukazoval od útlej mladosti,
že som mohol vydávať svedectvo o Jeho pravde
a že ma zachoval a posilňoval aj v čase skúšok
a utrpenia!

Búrka Božieho hnevu

Keď Nemci zastrelili troch ruských partizánov, nariadili ich zasypanie zemou. Farár Barica im však vystrojil pohreb a dôstojne ich pochoval. Takmer tisícke všetkých prítomných kázal takto: „Víchríca Božieho hnevu je nad ľudskou pýchou, sebeckostou a zlom, lebo Boh vidí a sleduje všetko ľudské počínanie. Sú to neprávosti ľudské a prevrátené zmýšľanie, ktoré násilím, lžou a nad Boha samého povyšujúcim sa pýchou priviedli národ proti národu, človeka proti človeku do krvavého boja a zápasu. A tak došlo k víchríci a búrke, ktorá zmietla nejeden rozkvitnutý puk mladého života, zničila rodinné šťastie tisícov, rozsievala mŕtvoly mužov, otcov a synov na šírych končinách sveta, a slzami zalievala oči vdov a sŕdi, rúcali a pánila bleskom ohňov výsledky ľudských rúk a umu a spôsobila hlboké rany v srdciach miliónov ľudí. A dnes, tu zhromaždení na pohrebnej počestnosti týchto mladých spolubratov, vzdávame s pokorou a ľudským precítením úctu všetkým tým, čo na celej zemi trpeli, krvácali a umierali za pokoj a za lepšie a krajšie, šťastnejšie spolunažívanie ľudí.“

Výsluchy, týranie a mučenie

No ani po skončení vojny a nástupe komunistov k moci sa perzekúcie neskončili. Celý proces s Alexandrom Baricom sa začal

prehliadkou jeho bytu 8. decembra 1959, po ktorej ho nitrianske komando zaistilo a odviezlo do vyšetrovacej väzby. Viackrát ho súdili a prevážali do rôznych väzníc – od Nitry cez Ilavu, Olomouc, Prahu, Bratislavu až po Valdice. Ťažké podmienky vo väzbe opisuje vo svojej autobiografickej knihe *Horliť a tripiť za pravdu Kristovu*: nedostatok jedla, tenké oblečenie, tmu a vlhkosť väzenskej cely. Alexander sa odmietal priznať ku klamstvám a vykonštruovaným obvineniam, ktoré naňho vyšetrovatelia „ušili“, a tak ho často týrali, bili päštou po ušiach, čo zanechalo na jeho zdraví trvalé následky, a takmer stratil sluch na jedno ucho.

Vykonštruované obvinenia

Alexandra Baricu obvinili z podvračania republiky. Konkrétnym dôvodom jeho zadržania bolo to, že „vo svojom byte prechovával rôzne písomnosti a iné závadné materiály, ktoré pochádzajú z trestnej činnosti“. Obvinili ho tiež z písania prejavov ku kázňam, orientovaným proti vtedajšiemu štátному zariadeniu na území ČSSR. Mali byť vypracované na takzvaných tajných seniorátnych schôdzkach, na ktorých sa okrem neho zúčastňovalo ďalších šesť evanjelických farárov a to: Karol Novomestský, Pavol Chorvát (Slatina nad Bebravou), Vladimír Buček (Křišťanov), Alexander Lichner (Zemianske Kostoľany), Július Gabul

Alexander Barica sa venoval práci s mládežou.

(Partizánske), Ivan Križan (Horné Ozorovce). Vraj prerokovávali aj výchovu mládeže a rozhodli sa uskutočniť biblické hodiny, ktoré mali odpútať mládež od činností ČSSR.

„Tajné“ seniorátne schôdzky

Seniorátne schôdzky však neboli tajné, vedenie cirkevi o nich vedelo a aj správy o nich podávali verejne. Obžaloba tvrdila, že schôdzky sa diali bez vedomia štátnej moci, čo tiež nebola pravda. Farár, u ktorého sa schôdzka konala, jej zvolanie dokonca vždy oznámil aj Okresnému národnému výboru (ONV). Ján Chlpoš, bývalý predseda ONV, im vydal súhlas a dokonca požícal učebňu školy. Neskôr sa rozhodli stretávať po jednotlivých cirkevných zboroch na farských úradoch.

Obžaloba ďalej uvádza, že Alexander Barica mal „štaváve prednášky proti socialistickému režimu“. Oponoval tým, že jeho prednášky a kázne boli čisto teologické. Raz dokonca napísal kázeň na tému „O úlohách kresťana v dnešnom dianí“, kde zdôrazňoval, že kresťan má prispievať k spoločenskému mieru. Odmietal obvinenie, že by boli jeho prednášky a prípravy protištátne – neobsahovali politické otázky, ale len myšlienky z textov nábožensko-mravných, a teda vyložene nemarxistických.

„Znalecký“ posudok

Znalecký posudok však o jeho prednáškach aj tak skonštatoval, že sú „ideologickej a politicky závadné pre naše

Odkaz živým

Spracovanie príbehu Alexandra Baricu bolo pre troch študentov tretieho ročníka martinského gymnázia veľkou výzvou. Jedným z problémov, na ktorý narazili, bol nedostatok informačných zdrojov a museli konštatovať, že ich nenápadný hrdina bol naozaj nenápadný. Podarilo sa im však nájsť jeden krátky článok z vrútockého mesačníka Vrútočan o farárovi Baricovi, na základe ktorého sa práve o ním rozhodli spracovať projekt Nenápadných hrdinov, každoročne vyhlasovaný Ústavom pamäti národa. Počas zhromažďovania informácií mal riešiteľský tím príležitosť študovať dokumenty z Ústavu pamäti národa. „Sme poctení, že sme mohli preštudovať a vôbec vidieť prísné tajné spisy pre vtedajší režim, dnes ľahko dostupné, o mnohých výsluchoch a celom priebehu jeho súdnych procesov.“ Následne museli vyhodnotiť hodnotnosť získaných informácií zo spisov, ktoré viedla ŠtB a porovnať ich s výpoveďou Alexandra Baricu a svedkov. Jedným z najprínosnejších zdrojov bola Baricova autobiografická kniha – *Horliť a tripiť za pravdu Kristovu*. Nie je bežne dostupná, študentom sa však podarilo získať jej kopiu. Poskytla im mnoho nových informácií a takisto im ukázala vlastný pohľad Alexandra na mnohé z obvinení a udalostí v jeho živote. Na študentov spravila dojem tiež návšteva Baricovho dlhodobého, dvojnásobného pôsobiska v Horných Ozorovciach. Osobne mali možnosť vidieť kostol, ktorý sa tu postavil za jeho pôsobenia a takisto faru. Súčasná zborová farárka Renáta Madzinová im ukázala fotografie farára Baricu ako aj dobové fotografie z čias renovácie kostola a fary. „Boli sme veľmi šťastní, keď sme v chodbe pred vstupom do kostola uvideli fotografiu Alexandra Baricu v luteráku, lebo predtým sme sa k takejto fotografií, a vlastne ani k žiadnej inej, nemohli dostať.“

Pre riešiteľský tím bola práca na projekte vzácnou skúsenosťou. „Počas zberu a štúdia jednotlivých informácií nás opakovane prekvapovala oddanosť Bohu, takisto vernosť a nebojácnosť nášho nenápadného hrdinu. Mnohí svojimi činmi môžu stále i dnes byť inšpiratívou osobou pre nás všetkých, hlavne pre našu, mladú generáciu. Napriek všetkým komplikáciám a rôznym nátlakom zo strany režimu neprešťával presadzovať pravdu a stať si za ňou. V období, v ktorom pôsobil, bolo zložité čeliť falosošným obvineniam a neoprávnennému väzneniu, a bez ohľadu na tieto skutočnosti preukazoval svoju silu a odhodlanosť.“

-emi-

Pred modlitebnicou v Siladičiach. Zľava konsenior Alexander Barica, senior Pavel Valášek a farár Ján Kalúš.

Ľudovodemokratické zriadenie". Dospel tiež k záveru, že autor týchto materiálov nemal dobrý vzťah k vtedajšiemu režimu a svoje názory každý týždeň tlmočil svojim veriacim, čím sa previnil proti spoločnosti. V Baricových očiach bola práca týchto „znalcov“ povrchná a neodborná. Vytrhávali vety z kontextu, jeho výrazom a myšlienkom dávali význam, ktorý by z celej písomnosti nebolo možné dedukovať. Vinili ho aj za prepožičanie dvoch prednášok nemeckých teológov Dr. Karla Bartha a Dr. Martina Niemöllera s údajným protištátnym obsahom farárovi Lichnerovi, ktorý ich mal rozmnožiť. Podľa Baricu to nebola protištátna činnosť, keď prednášky dal čítať iným, iní ich rozmnожili a on bol za to súdený.

Krivé a zaujaté výpovede

Proti Alexandrovi Baricovi na súde vypovedali štyria svedkovia, a tých, ktorí mali vypovedať v jeho prospech, na pojednávanie do súdnej siene nepustili. Prítomných štyroch svedkov Barica označil ako zaujatých. U dvoch z nich (Holička a Hrčka) sa mu podarilo preukázať ich nedôveryhodnosť a na ďalšom pojednávaní ich súd vylúčil. Ale výpovede ďalších dvoch (Diková a Obert) Krajský súd uznal. Manželka brata farára Baricu počas vyšetrovania vybavovala rôzne svedectvá o živote jej manžela, ako aj o práci v obci a cirkvi, no súd ich nedovolil prečítať a neakceptoval ich.

Nekompetentní obhajcovia

Problém bol aj s obhajcami. Baricov advokát Dr. Kunoviánek ho vo väzbe v Nitre nenavštívil a na súdne pojednávanie za seba poslal zástupcu, ktorý jeho prípad nepoznal a nevedel povedať nič na jeho obhajobu. Dr. Kunoviánek ho vo väzení navštívil až po pojednávaní, aby ho odhováral od apelácie na Najvyšší súd. Tvrđil, že je to bezpredmetné, keďže súd mu už dokázal vinu. Na pojednávanie v Bratislave obhajca Dr. Vajnorský poslal za seba Dr. Luxu, ktorý taktiež nebol oboznámený s prípadom. Väzeň dvakrát žiadal od Najvyššieho súdu rozhodnutie, no doručili mu ho až v civile, po roku a pol od prepustenia z väzenia.

Zrekonštruoval/postavil kostol v Horných Ozorovciach.

Odvolenie voči rozsudku

Vyšetrovanie proti farárom Alexandrovi Baricovi, Pavlovi Chorvátovi a Alexandrovi Lichnerovi sa skončilo 3. februára 1960. Krajský súd v Nitre ich 23. marca 1960 uznal vinnými za trestný čin podvracania republiky. Baricu odsúdil k trestu odňatia slobody na 2 a pol roka a tiež aj k zákazu duchovnej činnosti na päť rokov. Barica a Chorváta sa voči rozsudku odvolali. Najvyšší súd v Prahe ho 29. apríla 1960 prejednal, rozsudok zrušil v celom rozsahu a prípad poslal späť prokurátorovi. V júli 1960 krajský prokurátor v Bratislave opäť zažaloval Baricu a Chorváta pre vyššie uvedené dôvody. Na hlavnom pojednávaní na Krajskom súde v Bratislave boli obidvaja uznaní vinnými. Farára

Baricu nepodmienečne odsúdili na 18 mesiacov odňatia slobody a päť rokov zákazu vykonávania duchovnej činnosti po uplynutí výkonu trestu.

Alexander Barica napísal: „Som veriacim človekom a kňazom, ale aj verným a oddaným občanom svojej vlasti a svojho národa. Verne som zvestoval evanjelium Kristovo, učil mládež i dospelých láske, vernosti, pracoval na hmotnom i duchovnom zveľaďovaní zborov, v ktorých som s Božou pomocou pracoval, ale pritom som sa venoval aj práci pre ľud, bol som členom MNV, učil som v školách ruštinu i nemčinu, bol som predsedom ČSČK, členom Okresného výboru obrancov mieru a pomáhal radou i prácou mojim ľuďom na JRD. To všetko nebola protištátna činnosť. Konal som to rád, ochotne a s radosťou pre dobro cirkvi Pánovej i môjho drahého národa.“

Robotník vo výrobe

Alexandra Baricu z väzby prepustili na slobodu 7. júla 1961. Dlhé väznenie na jeho tele a duši zanechalo trvalé následky. Podľa lekárskeho posudku sa stal práceneschopným. S rodinou sa musel vysťahovať z ozorovskej fary, kedže na jeho miesto už bol zvolený nový farár. Aj napriek svojmu zdravotnému stavu si musel hľadať prácu, ale pre odsúdeného farára nebolo miesto ani vo výrobe. Až po namáhavom hľadaní v rôznych mestách, a vďaka intervencii a pomoci farárovcovi Adamovičovcov, ho zamestnali v topoľčianskej továrnai na nábytok.

Návrat do služby

Po piatich rokoch manuálnej práce opäť požiadal biskupský úrad o umiestnenie do duchovnej služby v cirkvi. 8. júna 1965 ho menovali za náimestného farára do Hornej Lehota, kde pôsobil 16 mesiacov a potom sa na najbližších 20 rokov usadil ako kazateľ v Lišove. Tu svoje pôsobenie v roku 1986 ako kňaz ukončil. Pozoruhodná a vzácná je aj jeho publikačná a vedecko-výskumná práca (genealogicko-heraldická). Zomrel 1. augusta 2003 v Martine

a pochovaný je na mieste svojho posledného pôsobiska v Lišove.

Život a poslanie martyra viery Alexandra Baricu azda najlepšie vystihuje parafráza jeho autobiografickej knižky – *Horlit a trpieť za pravdu Kristovu* (1994). Napriek všetkým príkormiam a prekážkam, ktoré mu vtedajší režim kládol do jeho osobného i pracovného života, sa nevzdal a nenechal sa zlomit. Vďaka svojim činom je aj on tým pravým nenapadným hrdinom.

Riesiteľský tím:

Jozef Sopoliga, Zuzana Dagmar Kubíková, Marta Mária Hulcová

Redakčné spracovanie a úprava: E. Mihočová

Minirozhovor

Riešiteľský tím projektu Nenápadná hrdinovia 2018 – Jozef Sopoliga, Zuzana Dagmar Kubíková a Marta Mária Hulcová, študenti evanjelického gymnázia v Martine – sa o svojom nenápadnom hrdinovi Alexandrovi Baricovi rozprávali s historikom a bibliografiom Milošom Kovačkom.

Ktoré charakteristiky „nenápadného hrdinu“ na základe vášho osobného poznania spĺňa brat farár Barica?

Miloš Kovačka: Pán farár Alexander Barica je podľa mojej mienky „nenápadným hrdinom“, pretože sa odvážil vstúpiť do zápasu s komunizmom na spôsob Evanjelia. Nebol vypínavým kritikom autoritativných režimov, ale horlivým zvestovateľom Kristovej pravdy. S pokojom v duši prijal všetky zásahy pronacistického a komunistického režimu, ktoré poškodzovali a zamedzovali

jeho poslanie duchovného pastiera. *Horliť a trpieť za pravdu Kristovu* – tak sa nazýva jeho knižka, v ktorej zhrnul svoje celoživotné skúsenosti, najmä tie, ktoré mu „uštedrili“ totalitné režimy Slovenskej republiky (1939 – 1945) a Československej socialistickej republiky (1948 – 1989). Knižka rozpráva o tom, ako Alexander Barica zainteresované účinkoval v odboji proti utláčateľom. Pomáhal zachovať demokratické hodnoty nielen pri rozpade Československej republiky, ale i v období Slovenského národného povstania. Pochoval napríklad ruských partizánov. Intervenoval u veliteľov nacistickej nemeckej armády za zatkutých členov svojho zboru. To bolo mimoriadne odvážne konanie kňaza, Kristovsky vyznáváča, ktorý pri obrane a ochrane svojich bratov a sestier riskoval vlastný život, zatkutie, väzenie a nepochybne aj smrť. Boli to hrdinské činy aj preto, lebo neboli vykonané v mene akéhosi obdivu, samolúbsti, prípadne spoločenskej či mocenskej pozície, ale nenápadne, ticho, krotko a pokojne. Kristovsky.

V čom bol podľa vás jeho životný príbeh príznačný pre jeho označenie ako nenápadného hrdinu v zápase s komunizmom?

Miloš Kovačka: Mal som česť osobne stretnúť pána farára Alexandra Baricu 22. augusta 1998 – práve pred dvadsaťimi rokmi na službách Božích nositeľov mena Barica v evanjelickom kostole v Turanoch, na ktorých lituroval a kázal. Na toto nevšedné stretnutie sa mi dostalo pozvania od jeho príbuzných. O služby Božie bol veľký záujem, kostol bol plný, ani jedno miesto nebolo voľné. A hoci

bol Alexander Barica hlavným zvolávateľom a fungensom tohto duchovného podujatia, nezaznelo jediné slovo, ktoré by sa týkalo jeho života a strastiplného osudu. A bolo by toho nemálo. Práve naopak. Centrálnou osobnosťou pamätných služieb Božích v Turanoch bol Ježiš Kristus a Jeho Evanjelium, ktoré žili a vyznávali predkovia rodu už niekoľko storočí. Alexander Barica bol Ježišovým služobníkom, verným, pevným, nepoddajným nasledovníkom. Súčasne tichým a krotkým kresťanom, ktorý, kedykoľvek to v jeho živote bolo potrebné, bez repťania vzal svoj kríž a podstúpil príkoria, väzenie i pohany, keď 8. decembra 1959, ako píšu jeho životopisci, vtrhol na faru v Horných Ozorovciach eštebácke komando z Nitry. Po celodennej prehliadke celej fary Alexandra Baricu večer odviezli a na 18 mesiacov sa nad ním „zavrela voda“. Okrem manželky sa stretával len s osobným ponížovaním, s fyzickým aj psychickým tyraním vyšetrovateľov a bácharov, s vlhkosťou a zimou väzenských ciel od Nitry cez Ilavu, Olomouc, Prahu, Bratislavu až po Valdice, odkiaľ ho prepustili na slobodu 7. júla 1961. Alexander Barica o ťažkej dobe vydal svedectvo nenápadného hrdinu, ktorý príkladmi utrpenia povzbudzuje a posilňuje kresťanstvo. Nezískal svetské ocenenie, neusiloval sa oň. Zostal tichým a skromným, a to podľa Pavlovej modlitby – F 1, 12 – 14 : „*Bratia, chcem, aby ste vedeli, že to, čo sa deje so mnou, šíreniu Evanjelia prosperovalo. V celej vŕladnej budove aj medzi všetkými ostatnými sa stalo známy, že ma väznia pre Krista. Mnohí z bratov v Pánovi, posilnení mojimi putami, v dôvere odvážnejšie a bez strachu hľásajú Slovo.*“

Strieborné pásmo

S prácou o farárovi Alexandrovi Baricovi sa študenti evanjelického gymnázia v Martine umiestnili v striebornom pásmu v rámci 10. ročníka projektu Nenápadná hrdinovia v zápase s komunizmom. Slávnostná konferencia sa konala 15. – 17. novembra 2018 v Bratislave v týždni, kedy si pripomíname Deň boja za slobodu a demokraciu. Gestorom projektu je František Neupauer, ktorý je zároveň aj predsedom o. z. Nenápadná hrdinovia. Do desiateho ročníka projektu sa zapojili desiatky tímov z celého Slovenska. Študenti vo svojom okolí hľadajú osobnosti, ktoré boli počas obdobia komunizmu prenasledované pre svoje postoje a presvedčenie a čestne obstáli v životných skúškach. Do súťaže sa od jej vzniku v roku 2008 zapojilo už vyše 600 študentov a spracovali viac ako 250 príbehov ľudí, ktorí sa svojimi životnými postojmi odmietli stotožniť s komunistickým režimom. Práce študentov martinského evanjelického gymnázia dostávajú každoročne od členov odbornej poroty projektu vysoké hodnotenia. Vďaka poctivej a svedomitej práci sa už niekoľkokrát zúčastnili na poznávacom zájazde do Štrasburgu, ktorý bol odmenou pre víťazov projektu.

Riaditeľ Evanjelickej spojenej školy Jozef Sopoliga vidí význam zapájania študentov do takýchto historicko-vzdelávacích projektov nasledujúco: „Projekt, ako sú Nenápadní hrdinovia, sa osvedčil nielen ako výborný nástroj na doplnenie

Evanjelickej spojenej škole
V Martine

Viem, čo podporujem
www.ckvmartin.sk • www.esmt.sk

obsahu vyučovania dejepisu, občianskej náuky či náboženskej výchovy, ale myslím si, že je dôležitým priestorom pre študentov pracovať s pôvodnými zdrojmi, analyzovať ich, učiť ich spolupracovať, komunikovať a prezentovať, ale predovšetkým mapovať príbehy ľudí, ktorí sú svojou vierou, zápasom za pravdu a slobodu príkladom aj dnes pre nás a našich študentov.“

Viac informácií o projekte na www.november89.eu.

Dušan Haško